

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย

ศึกษากรณี : การกักกันและคุมตัวไว้ในสถานพยาบาล¹

พัสดราภรณ์ ขาวเผือก²

จากการศึกษาปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย กรณีการกักกันและคุมตัวไว้ในสถานพยาบาล มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงประวัติความเป็นมา แนวคิด และทฤษฎี หลักเกณฑ์การกักกันและคุมตัวไว้ในสถานพยาบาล ซึ่งทำให้ผู้ศึกษาได้รับความรู้ความเข้าใจว่าในระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้นไม่ว่าจะเป็นระบบ “กล่าวหา” หรือ ระบบ “ไต่สวน” ก็ตาม ภายหลังเมื่อมีคำพิพากษาแล้ว หากศาลพิพากษายกฟ้องและคดีถึงที่สุดก็ต้องปล่อยตัวจำเลยไป แต่หากศาลพิพากษาคดีถึงที่สุดให้ลงโทษจำเลย ศาลก็ต้องลงโทษตามที่กฎหมายกำหนด ในคดีอาญาประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 ได้กำหนดโทษไว้ 1) ประหารชีวิต 2) จำคุก 3) กักขัง 4) ปรับ 5) ริบทรัพย์สิน ซึ่งโทษ ประหารชีวิต จำคุก ปรับ ริบทรัพย์สิน จะเป็นโทษหลัก ส่วนการกักขังนั้นจะเป็นโทษรอง ซึ่งการลงโทษนั้นจะมีวัตถุประสงค์หลัก ๆ 4 ประการ 1) การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน 2) การลงโทษเพื่อการข่มขู่ยับยั้ง 3) การลงโทษเพื่อป้องกันสังคมหรือตัดโอกาสกระทำความผิด 4) การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด แต่อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาสถิติของกรมราชทัณฑ์ในอัตราของการกระทำความผิดซ้ำแล้ว จะเห็นได้ว่ายังคงมีผู้กลับมากระทำความผิดซ้ำอีกเป็นจำนวนมากส่งผลให้สังคมไม่มีความปลอดภัย ย่อมแสดงให้เห็นว่าการลงโทษผู้กระทำความผิดโดยให้จำคุกนั้นยังไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร ต้องมีมาตรการอื่นมารองรับ เพื่อป้องกันสังคมและมีให้มีการกลับมากระทำความผิดซ้ำอีก มาตรการที่จะป้องกันสังคมจากผู้กระทำความผิดซ้ำ รวมถึงผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ป่วย คือวิธีการเพื่อความปลอดภัย ซึ่งบัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายอาญา ภาคที่ 1 ส่วนที่ 2 ตั้งแต่ มาตรา 39 ถึง มาตรา 49 ซึ่งวิธีการเพื่อความปลอดภยนั้น หมายถึง วิธีการ หรือมาตรการบังคับทางอาญา ที่รัฐกำหนดขึ้นตามกฎหมายเพื่อนำมาใช้บังคับกับบุคคล หรือผู้ที่กระทำความผิดเพื่อให้สังคมปลอดภัย โดยวิธีการเพื่อความปลอดภยนั้นให้ความสำคัญกับเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

จากการศึกษาทำให้ทราบว่ามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย กรณีการกักกันและคุมตัวไว้ในสถานพยาบาลยังไม่ชัดเจน ไม่ครอบคลุมด้วยกันหลายประการ ซึ่งสรุปได้ดังต่อไปนี้

¹บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่อง ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย ศึกษากรณี : การกักกันและคุมตัวไว้ในสถานพยาบาล โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์เรืองยศ แสนภักดี และ คณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์รัล เล็งวิทยา และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรนิติ เทพสุเมธานนท์

²นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (ส่วนกลาง) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

จากการศึกษาประเด็นปัญหาการไม่สามารถนำการกักกันมาบังคับใช้กรณีศาลพิพากษาให้รอลงโทษ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 41 กำหนดว่าการจะนำวิธีการเพื่อความปลอดภัยในส่วนของการกักกันมาใช้ได้นั้นจะต้องเป็นกรณีที่จำเลยเคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก และกลับมากระทำความผิดอีกภายในสิบปีนับแต่พ้นโทษ คำว่า “นับแต่พ้นโทษ” แสดงว่าจะต้องเป็นการได้รับโทษจำคุกตามจริงด้วย ดังนั้น หากศาลมีคำพิพากษาให้จำคุกแต่รอลงโทษหรือรอลงการกำหนดโทษไว้ กรณีดังกล่าวไม่ถือว่าจำเลยเคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก จึงไม่อาจกักกันผู้กระทำความผิดได้ ซึ่งการที่ศาลรอลงโทษนั้นเป็นกรณีที่ศาลเห็นว่าเพื่อให้จำเลยได้กลับตัวเป็นพลเมืองดี แต่อย่างไรก็ตาม ในขณะที่เดียวกันถ้ากระทำความผิดหลายครั้งก็ถือว่าเป็นผู้กระทำความผิดติดนิสัย สมควรให้นำมาตรการเรื่องการกักกันมาใช้บังคับด้วย เพื่อคุ้มครองสังคมและคตินิสัยจำเลย

ประเด็นปัญหาที่สองการไม่สามารถนำการกักกันมาบังคับใช้ได้กรณีจำเลยกระทำความผิดกรรมเดียวผิดต่อกฎหมายหลายบท กล่าวคือการจะนำเรื่องการกักกันมาใช้ได้นั้นจะต้องเป็นผู้กระทำความผิดติดนิสัยและมีการกระทำความผิดประกอบความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 41 แต่อย่างไรก็ตามฐานความผิดที่กระทำนั้นจะต้องเป็นฐานความผิดที่ระบุไว้ใน(1)-(8) เท่านั้น หากเป็นการกระทำความผิดนอกเหนือจากนี้ไม่อาจนำมาตรการกักกันมาใช้ได้ กรณีที่เป็นปัญหา คือ จำเลยกระทำความผิดกรรมเดียวแต่ผิดกฎหมายหลายบทตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 90 ให้ลงโทษจำเลยบทหนัก ซึ่งหากบทหนักนั้นมิได้เป็นความผิดที่ระบุไว้ในมาตรา 41 แม้บทเบาเป็นความผิดที่ระบุไว้ในมาตรา 41 ก็ตาม กรณีเช่นนี้ไม่อาจนำมาตรการกักกันมาใช้ได้

ประเด็นปัญหาที่สามการไม่สามารถนำมาตรการควบคุมตัวในสถานพยาบาลมาบังคับใช้ได้กรณีการจะกักกันได้นั้นจะต้องพ้นโทษมาก่อน ซึ่งหากจำเลยได้รับการพักการลงโทษ (หมายถึง การปล่อยตัวนักโทษเด็ดขาดออกมาอยู่นอกเรือนจำก่อนครบกำหนดโทษตามคำพิพากษาศาลภายใต้เงื่อนไขคุมประพฤติที่กำหนด) ถือว่ายังไม่พ้นโทษอย่างแท้จริง เพราะหากผิดเงื่อนไขจะต้องกลับไปรับโทษต่อ จึงไม่อาจใช้วิธีการกักกันได้

ประเด็นปัญหาที่สี่การไม่สามารถนำมาตรการควบคุมตัวในสถานพยาบาลมาบังคับใช้ได้กรณีผู้กระทำความผิดเป็นผู้มีจิตบกพร่องหรือโรคจิต ถ้าผู้กระทำความผิด เป็นผู้ที่มีจิตบกพร่องหรือโรคจิต ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 65 บัญญัติว่าไม่ต้องรับโทษแต่อย่างไรก็ตาม หากจะปล่อยผู้กระทำความผิดไปโดยไม่มีเงื่อนไขหรือมาตรการกำกับ ย่อมอาจเป็นภัยต่อสังคมได้ในภายหลัง มาตรา 48 จึงกำหนดให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ส่งไปคุมตัวไว้ในสถานพยาบาลก็ได้เพื่อรักษาตัวและเมื่อหายดีแล้วให้ศาลมีคำสั่งเพิกถอน แต่อย่างไรก็ตามการจะนำบทบัญญัติมาตรา 48 มาใช้ได้นั้น จะต้องเป็นกรณีที่คดีขึ้นสู่ศาล หากเป็นกรณีที่พนักงานอัยการมีความเห็นสั่งยุติการดำเนินคดีผู้ต้องหา กรณีเช่นนี้คดียังไม่ขึ้นสู่ศาลจึงไม่อาจสั่งให้นำไปรักษาตัวได้และต้องปล่อยผู้ต้องหาไป จะเห็นได้ว่ากรณีเช่นนี้ผู้ต้องหาอาจจะไปกระทำความผิดซ้ำได้อีก

จากการศึกษาค้นคว้ามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย กรณีการกักกันและคุมตัวไว้ในสถานพยาบาล ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะ คือ

1. ปัญหาการไม่สามารถนำการกักกันมาบังคับใช้กรณีศาลพิพากษาให้รอการลงโทษ ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะว่า ควรมีการแก้ไขประมวลอาญามาตรา 41 จากเดิมที่บัญญัติว่า “ผู้ใดเคยถูกศาลพิพากษาให้กักกันมาแล้ว หรือเคยถูกศาลพิพากษาให้ลงโทษจำคุกไม่ต่ำกว่าหกเดือนมาแล้วไม่น้อยกว่าสองครั้งในความผิดดังต่อไปนี้ คือ

(1) ความผิดเกี่ยวกับความสงบสุขของประชาชน ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 209 ถึงมาตรา 216

(2) ความผิดเกี่ยวกับการก่อให้เกิดภัยอันตรายต่อประชาชน ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 217 ถึงมาตรา 224

(3) ความผิดเกี่ยวกับเงินตรา ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 240 ถึงมาตรา 246

(4) ความผิดเกี่ยวกับเพศ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 276 ถึงมาตรา 286

(5) ความผิดต่อชีวิต ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 288 ถึงมาตรา 290 มาตรา 292 ถึงมาตรา 294

(6) ความผิดต่อร่างกาย ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 295 ถึงมาตรา 299

(7) ความผิดต่อเสรีภาพ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 309 ถึงมาตรา 320

(8) ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 334 ถึงมาตรา 340 มาตรา 354 และมาตรา 357

และภายในเวลาสิบปีนับแต่วันที่ผู้นั้นได้พ้นจากการกักกัน หรือพ้นโทษแล้วแต่กรณี ผู้นั้นได้กระทำความผิดอย่างหนึ่งอย่างใดในบรรดาที่ระบุไว้ข้างต้นอีกจนศาลพิพากษาลงโทษจำคุกไม่ต่ำกว่าหกเดือนสำหรับการกระทำความผิดนั้นศาลอาจถือว่า ผู้นั้นเป็นผู้กระทำความผิดติดนิสัย และจะพิพากษาให้กักกันมีกำหนดเวลาไม่น้อยกว่าสามปีและไม่เกินสิบปีก็ได้”

ผู้ศึกษาเห็นควรแก้ไขเป็นว่า “ผู้ใดเคยถูกศาลพิพากษาให้กักกันมาแล้ว หรือเคยถูกศาลพิพากษาให้ลงโทษจำคุกไม่ต่ำกว่าหกเดือนมาแล้วไม่น้อยกว่าสองครั้ง ไม่ว่าศาลจะรอการลงโทษไว้หรือไม่ก็ตาม ในความผิดดังต่อไปนี้ คือ

(1) ความผิดเกี่ยวกับความสงบสุขของประชาชน ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 209 ถึงมาตรา 216

(2) ความผิดเกี่ยวกับการก่อให้เกิดภัยอันตรายต่อประชาชน ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 217 ถึงมาตรา 224

(3) ความผิดเกี่ยวกับเงินตรา ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 240 ถึงมาตรา 246

(4) ความผิดเกี่ยวกับเพศ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 276 ถึงมาตรา 286

(5) ความผิดต่อชีวิต ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 288 ถึงมาตรา 290 มาตรา 292 ถึง
มาตรา 294

(6) ความผิดต่อร่างกาย ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 295 ถึงมาตรา 299

(7) ความผิดต่อเสรีภาพ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 309 ถึงมาตรา 320

(8) ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 334 ถึงมาตรา 340 มาตรา
354 และมาตรา 357

และภายในเวลาสิบปีนับแต่วันที่ผู้นั้นได้พ้นจากการกักกัน หรือพ้นโทษแล้วแต่
กรณี ผู้นั้นได้กระทำความผิดอย่างหนึ่งอย่างใดในบรรดาที่ระบุไว้นั้นอีกจนศาลพิพากษาลงโทษจำคุกไม่ต่ำ
กว่าหกเดือนสำหรับการกระทำความผิดนั้น ไม่ว่าศาลจะรอการลงโทษไว้หรือไม่ก็ตาม ศาลอาจถือว่า ผู้นั้น
เป็นผู้กระทำความผิดติดนิสัย และจะพิพากษาให้กักกันมีกำหนดเวลาไม่น้อยกว่าสามปีและไม่เกินสิบปีก็ได้”

2. ปัญหาการไม่สามารถนำการกักกันมาใช้บังคับได้กรณีจำเลยกระทำความผิดธรรมดาผิดต่อ
กฎหมายหลายบท ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะว่า ควรมีการแก้ไขประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 41 จากเดิมที่
บัญญัติว่า “ผู้ใดเคยถูกศาลพิพากษาให้กักกันมาแล้ว หรือเคยถูกศาลพิพากษาให้ลงโทษจำคุกไม่ต่ำกว่าหก
เดือนมาแล้วไม่น้อยกว่าสองครั้งในความผิดดังต่อไปนี้ คือ

(1) ความผิดเกี่ยวกับความสงบสุขของประชาชน ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 209 ถึง
มาตรา 216

(2) ความผิดเกี่ยวกับการก่อให้เกิดภัยอันตรายต่อประชาชน ตามที่บัญญัติไว้ใน
มาตรา 217 ถึงมาตรา 224

(3) ความผิดเกี่ยวกับเงินตรา ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 240 ถึงมาตรา 246

(4) ความผิดเกี่ยวกับเพศ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 276 ถึงมาตรา 286

(5) ความผิดต่อชีวิต ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 288 ถึงมาตรา 290 มาตรา 292 ถึง
มาตรา 294

(6) ความผิดต่อร่างกาย ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 295 ถึงมาตรา 299

(7) ความผิดต่อเสรีภาพ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 309 ถึงมาตรา 320

(8) ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 334 ถึงมาตรา 340 มาตรา
354 และมาตรา 357

และภายในเวลาสิบปีนับแต่วันที่ผู้นั้นได้พ้นจากการกักกัน หรือพ้นโทษแล้วแต่
กรณี ผู้นั้นได้กระทำความผิดอย่างหนึ่งอย่างใดในบรรดาที่ระบุไว้นั้นอีกจนศาลพิพากษาลงโทษจำคุกไม่ต่ำ
กว่าหกเดือนสำหรับการกระทำความผิดนั้น ศาลอาจถือว่า ผู้นั้นเป็นผู้กระทำความผิดติดนิสัย และจะ
พิพากษาให้กักกันมีกำหนดเวลาไม่น้อยกว่าสามปีและไม่เกินสิบปีก็ได้”

ผู้ศึกษาเห็นควรแก้ไขเป็นว่า “ผู้ใดเคยถูกศาลพิพากษาให้กักกันมาแล้ว หรือเคยถูกศาลพิพากษาให้ลงโทษจำคุกไม่ต่ำกว่าหกเดือนมาแล้วไม่น้อยกว่าสองครั้ง ไม่ว่าศาลจะรอกการลงโทษไว้หรือไม่ก็ตาม ในความผิดดังต่อไปนี้ คือ

(1) ความผิดเกี่ยวกับความสงบสุขของประชาชน ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 209 ถึงมาตรา 216

(2) ความผิดเกี่ยวกับการก่อให้เกิดภัยอันตรายต่อประชาชน ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 217 ถึงมาตรา 224

(3) ความผิดเกี่ยวกับเงินตรา ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 240 ถึงมาตรา 246

(4) ความผิดเกี่ยวกับเพศ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 276 ถึงมาตรา 286

(5) ความผิดต่อชีวิต ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 288 ถึงมาตรา 290 มาตรา 292 ถึงมาตรา 294

(6) ความผิดต่อร่างกาย ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 295 ถึงมาตรา 299

(7) ความผิดต่อเสรีภาพ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 309 ถึงมาตรา 320

(8) ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 334 ถึงมาตรา 340 มาตรา 354 และมาตรา 357 และมาตรา 362 ถึง มาตรา 365

และภายในเวลาสิบปีนับแต่วันที่ผู้นั้นได้พ้นจากการกักกัน หรือพ้นโทษแล้วแต่กรณี ผู้นั้นได้กระทำความผิดอย่างหนึ่งอย่างใดในบรรดาที่ระบุไว้นั้นอีกจนศาลพิพากษาลงโทษจำคุกไม่ต่ำกว่าหกเดือนสำหรับการกระทำความผิดนั้น ไม่ว่าศาลจะรอกการลงโทษไว้หรือไม่ก็ตาม ศาลอาจถือว่า ผู้นั้นเป็นผู้กระทำความผิดติดนิสัย และจะพิพากษาให้กักกันมีกำหนดเวลาไม่น้อยกว่าสามปีและไม่เกินสิบปีก็ได้”

3. ปัญหาการไม่สามารถนำการกักกันมาบังคับใช้ได้กรณีจำเลยได้รับการพักการลงโทษผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะว่าควรมีการแก้ไขประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 42 จากเดิมที่บัญญัติว่า “ในการคำนวณระยะเวลาการกักกัน ให้นับวันที่ศาลพิพากษาเป็นวันเริ่มกักกัน แต่ถ้ายังมีโทษจำคุกหรือกักขังที่ต้องกักกันนั้นจะต้องรับอยู่ ก็ให้จำคุก หรือกักขังเสียก่อน และให้นับวันถัดจากวันที่พ้นโทษจำคุก หรือพ้นจากกักขังเป็นวันเริ่มกักกัน

ระยะเวลาการกักกัน และการปล่อยตัวผู้ถูกกักกัน ให้นับบทบัญญัติมาตรา 21 มาใช้บังคับโดยอนุโลม”

ผู้ศึกษาเห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมเป็นว่า “ในการคำนวณระยะเวลาการกักกัน ให้นับวันที่ศาลพิพากษาเป็นวันเริ่มกักกัน แต่ถ้ายังมีโทษจำคุกหรือกักขังที่ต้องกักกันนั้นจะต้องรับอยู่ ก็ให้จำคุก หรือกักขังเสียก่อน และให้นับวันถัดจากวันที่พ้นโทษจำคุก หรือพ้นจากกักขังเป็นวันเริ่มกักกัน

ระยะเวลาการกักกัน และการปล่อยตัวผู้ถูกกักกัน ให้นับบทบัญญัติมาตรา 21 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ในกรณีได้รับการพักการลงโทษ ให้เริ่มนับวันที่ได้รับการพักการลงโทษเป็นวันเริ่มระยะเวลาพักกัน”

4. ปัญหาการไม่สามารถนำมาตราการควบคุมตัวในสถานพยาบาลมาบังคับใช้ได้กรณีผู้กระทำความผิดเป็นผู้มีจิตบกพร่องหรือโรคจิต ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะว่าควรมีการเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 48/1 จากเดิมมาตรา 48 ที่บัญญัติว่า “ถ้าศาลเห็นว่าการปล่อยตัวผู้มีจิตบกพร่องโรคจิต หรือจิตฟั่นเฟือนซึ่งไม่ต้องรับโทษหรือได้รับการลดโทษตาม มาตรา 65 จะเป็นการไม่ปลอดภัยแก่ประชาชน ศาลจะสั่งให้ส่งไปคุมตัวไว้ในสถานพยาบาลก็ได้ และคำสั่งนี้ศาลจะเพิกถอนเสียเมื่อใดก็ได้”

ผู้ศึกษาเห็นควรเพิ่มเติมมาตรา 48/1 ว่า “กรณีที่พนักงานอัยการมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องผู้ต้องหาที่ไม่ต้องรับโทษ เนื่องจากเป็นผู้มีจิตบกพร่อง โรคจิตหรือจิตฟั่นเฟือนตามมาตรา 65 วรรคแรก และเห็นว่าการปล่อยตัวผู้ต้องหาดังกล่าวจะเป็นการไม่ปลอดภัยแก่ประชาชน พนักงานอัยการอาจยื่นคำร้องต่อศาลขอให้ส่งผู้ต้องหาไปคุมตัวไว้ในสถานพยาบาล ให้ศาลทำการไต่สวนตามคำร้องของพนักงานอัยการ และหากศาลเห็นว่าการปล่อยตัวผู้ต้องหาเป็นการไม่ปลอดภัยแก่ประชาชนก็ให้นำความในมาตรา 48 มาใช้บังคับโดยอนุโลม”

เอกสารอ้างอิง

คณิต ณ นคร. **กฎหมายอาญาภาคทั่วไป**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2556.

ธานี วรภัทร์. **มาตรการบังคับทางอาญา**. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2557.

ณัฐพร โตประยูร. “การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน.” **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550.